

KRONIKA

2011 m. rugsėjo 27–29 d. „Europa City Hotel“ įvyko baigiamoji podoktorantūros stažuotojų konferencija. Joje mokslininkai stažuotojai pristatė dvejus metus trukusios podoktorantūros stažuotės mokslinių tyrimų rezultatus. VšĮ „Nacionalinės plėtros institutas“ pristatė studiją „Detalios rekomendacijos podoktorantūros stažuoočių sistemai“. Projekto vadovė dr. Julija Sabataitytė supažindino galimus pareiškėjus su projekto „Podoktorantūros (post doc) stažuoočių įgyvendinimas Lietuvoje“ II-etapo galimybėmis ir naujovėmis.

Humanitarinių ir socialinių mokslų srityje tyrimų rezultatus pristatė 15 mokslininkų. Senosios literatūros specialistams aktualiausi būtų LDK tematika atlikti tyrimai. Živilė Nedzinskaitė referavo apie atliktus rankraštinio LDK literatūros teorijos paveldo (jį sudaro poetikos ir retorikos disciplinų konspektai, savarankiška studentų kūryba, jų užrašai ir išrašai) tyrimus. Gediminas Lesmaitis analizavo iššūkius LDK karinei organizacijai po Liublino unijos ir pirmaisiais bekaralmečiais. Girėnas Povilionis pasakojo apie žymiausio Vilniaus barokinių vargonų meistro Mikalojaus Jansono didžiųjų instrumentų tyrimus, pateikė vargonų Vilniaus Bernardinų, Troškūnų ir Kurtuvėnų bažnyčiose rekonstravimo studiją, iš kurios paaiškėjo, kad, atsiradus lėšų, barokinius vargonus Bernardinų bažnyčioje išgirsime po dešimties metų. Sigita Maslauskaitė pristatė tyrimus, pavadintus „Šventieji valdovai. Gerbimo formos ir atvaizdų istorija: Vidurio Europos kontekstas“.

Visi podoktorantūrinių stažuoočių dalyviai gavo pažymėjimus, liudijančius apie jų dalyvavimą projekte.

Živilė Nedzinskaitė

2011 m. rugsėjo 29 d. Varnoje buvo iškilmingai paminėtos 160-osios dr. Jono Basanavičiaus gimimo metinės. Šiame Bulgarijos mieste jis gyveno ir dirbo 1892–1905 m.: vertėsi gydytojo praktika, dalyvavo visuomeninėje, kultūrinėje ir politinėje veikloje. Išrinktas į Varnos savivaldybę, Basanavičius rūpinosi sanitarine miesto būkle, rengė projektus, pagal kuriuos Varna iš apleisto provincijos miesto turėjo tapti patraukliu kurortu su puikia jūros krantine, sanatorijomis ir gydyklomis. Kai kuriuos projektus iki grįžimo Lietuvon 1905 m. jam pasisekė pradėti, kai kurie jo sumanymai buvo įgyvendinti vėliau. Todėl Basanavičius Varnoje tebėra prisimenamas, čia jo vardu pavadinta viena miesto gatvė, o ten, kur stovėjo namas, kuriame jo gyventa, dabar įrengta stela su šį istorinį faktą įamžinusia memorialine lenta.

Sigitas Narbutas

2011 m. spalio 5 d. Vilniaus pedagoginio universiteto Istorijos fakultete įvyko VII tarptautinė mokslinė konferencija „Kunigaikščių Oginskių kultūrinė, politinė veikla: praeities atspindžiai, ateities perspektyvos“.

2005 m. iniciatyvos aktualinti Oginskių kultūrinį paveldą ėmėsi Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejaus direktorius Vytas Rutkauskas. Septintą kartą surengta kunigaikščiams Oginskiams skirta tarptautinė mokslinė konferencija siejama su artėjančiu Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) 250-ųjų gimimo metinių jubiliejumi. Šios konferencijos organizatoriai ir rengėjai – Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus, Vilniaus pedagoginis universitetas, Gardino Jankos Kupalos valstybinis universitetas. Buvo perskaityta dešimt pranešimų, kuriuose atskleisti ir aptarti nauji, su Oginskiais susiję istoriniai šaltiniai, nagrinėtos istoriografijos problemos. LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas pranešime „Nekatalikų giminė jėzuitų akimis: Oginskių portretai Alberto Kojalavičiaus-Vijūko *Lietuvos herbyne*“ supažindino su iki šiol neišspausdintu Vilniaus

jėzuitų akademijos profesoriaus Alberto Kojalavičiaus-Vijūko lotynų kalba parengtu LDK heraldikos sąvadu, kuriame aprašyti ir kai kurie Oginskiai. Šios giminės istorijos šaltinius Baltarusijos nacionaliniame istoriniame archyve Gardine aptarė doc. ist. m. kand. Siarhei Amelka iš Gardino. Dr. Domininkas Burba (Vilniaus pedagoginis universitetas) pranešime „Oginskiai XVIII a. Vilniaus pavieto pilies ir žemės teismo bylose“ vaizdingai ir intriguojamai atskleidė kitą Oginskių giminės pusę – jų dalyvavimą smurtinėse bei ekonominėse bylose. Dr. Daiva Narbutienė aptarė gausią ir įvairią LMA Vrublevskių bibliotekos oginskianą, suskirstytą į keturias dokumentinio palikimo grupes: archyviniai dokumentai (rankraščiai), spaudiniai, knygos iš Oginskių bibliotekų (su įrašais ir kitais knygų priklausomybės ženklais), ikonografija. Meno istorikė dr. Lina Balaišytė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas) pranešime „*Marcijono Mykolo Oginskio dorybių ir šlovės paveikslas* laidotuvių pamoksle ir dekore“ apibūdino svarbiausius didikų laidojimo apeigų akcentus, esančius proginiuose kūriniuose. Pranešimus skaitė Gardino Jankos Kupalos valstybinio universiteto darbuotojai: doc. ist. m. kand. Iryna Kiturka („Zalesės dvaras ketvirtį amžiaus iki Mykolo Kleopo Oginskio“), lekt. Siarhei Marozau („Mykolas Kleopas Oginskis – XIX a. pradžios baltarusių ir lietuvių politinės minties lyderis“), prof. dr. Sviatlana Marozava („Mykolas Kleopas Oginskis šiuolaikinėje Baltarusijos istoriografijoje“). Kitoniško atspalvio konferencijai suteikė įdomus botanikės dr. Jolitos Klimavičiūtės (Lietuvos mokslo taryba) pasakojimas apie Rietavo dvaro oranžerijos likimą XX a. Daug klausimų ir diskusijų sulaukė įspūdingas dr. Reginos Laukaitytės (Lietuvos istorijos institutas) pranešimas „Stačiatikiai – unitai – katalikai? Bogdano Oginskio šeimos religijos klausimu“.

Konferencijos koordinatore doc. dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė parengė pranešimų tezių lietuvių, baltarusių ir anglų kalbomis leidinį.

Daiva Narbutienė

2011 spalio 18 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose įvyko renginys „Zigmanto Vazos triumfo diena“, per kurį buvo pristatyta nauja Valdovų rūmų muziejaus išleista knyga *Triumfo diena*, skirta 400-osioms Smolensko atgavimo ir Zigmanto Vazos iškilmingo sutikimo Vilniuje metinėms bei Vilniaus pilių išvadavimo 350 metų sukakčiai. Knygos pagrindą sudaro pirmą kartą publikuojamas unikalus lotyniškas rankraštis (sveikinimai Zigmantui Vazai iškilmingo jo įžengimo į Vilnių nugalėjus Smolenską proga, taip pat Rudžijerio Solomonijo, karaliaus sekretoriaus, triumfo arkų karaliaus pergalei pažymėti aprašymas), rastas Dresdeno bibliotekoje, ir jo vertimas į lietuvių kalbą.

Kultūros vakare dalyvavo žymūs Lietuvos mokslininkai ir kultūros veikėjai, kurie pasakojo apie istorines Smolensko susigrąžinimo peripetijas (istorikas dr. Eugenijus Saviščevas), įžygiavimo ceremonijos ypatumus, rankraščio tekstą, jo subtilybes, unikalumą ne tik literatūros, bet ir to meto kultūros erdvėje (LDK kultūros, literatūros tyrėja ir vertėja prof. habil. dr. Eugenija Ulčinaitė), pateiktų unitų giesmių muzikinę struktūrą ir notacijos ypatybes (muzikologė Aleksandra Pister), pirmąsias vizualines Baroko apraiškas Vilniuje triumfo arkų pavidalu (dailėtyrininkė dr. Jolita Liškevičienė).

Vakarą praskaidrino solistų Ievos Gaidamavičiūtės, Miglės Cicėnaitės, Igno Garlos ir Nerijaus Masevičiaus atliekamos XVI–XVII a. itališkos dainos ir unitų giesmės iš knygoje publikuojamo rankraščio.

Živilė Nedzinskaitė

2011 m. spalio 19 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose įvyko tarptautinė mokslinė konferencija „Vazų epocha Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“. Jos organizatoriai (Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Senovės ir vidurinių amžių istorijos katedra, Lietuvos istorijos instituto Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos skyrius, Lenkijos institutas Vilniuje) teigia, kad aštuonis dešimtmečius trukusį švedų kilmės Vazų dinastijos

atstovų – Lenkijos karalių ir Lietuvos didžiųjų kunigaikščių – Žygimanto (1588–1632), Vladislovo (1633–1648) ir Jono Kazimiero (1648–1668) – valdymo laikotarpį (1588–1668) Lenkijos ir Lietuvos istorijoje galima apibrėžti kaip Vazų epochą. Ji buvo itin reikšminga, netgi lemtinga visos Abiejų Tautų Respublikos ir konkrečiai Lietuvos istorijoje, nes tuo metu Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, išgyvenusi pakilimo laikotarpį, patyrė ir skaudžių smūgių. Vazų valdymo laikais į Lietuvą skverbėsi Baroko idėjos ir formos, itin suklestėjusios sostinėje Vilniuje ir palikusios reikšmingiausias meninio paveldo paminklus. Baroko dvasia atsispindėjo ir svarbiausios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rezidencijos – Vilniaus Žemutinės pilies – perstatymuose. Čia dažnai lankėsi Žygimantas Vaza ir jo sūnus Vladislovas. Čia valdovai modeliavo savo Rytų ir Šiaurės politiką. Čia sprendėsi ne tik Lietuvos, Abiejų Tautų Respublikos, bet ir viso Europos regiono likimas.

1588 m. Žygimantas Vaza patvirtino Trečiąjį Lietuvos Statutą, kuris tapo pagrindiniu valstybės teisės aktų kodeksu. Juo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės piliečiai vadovavosi beveik 300 metų, juo remdamiesi pabrėžė savo identitetą, jis garantavo tradicinį Lietuvos valstybingumą. Vazų epochoje buvo išleistas pirmasis Konstantino Sirvydo lietuvių kalbos žodynas. Tuo metu Alberto Vijūko-Kojalavičiaus buvo parengta pirmoji Lietuvos istorija, kunigaikščio Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio iniciatyva sukurtas Lietuvos žemėlapis, Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmuose pastatyta pirmoji opera, Vilniuje eiles kūrė „Sarmatų Horacijus“ Motiejus Kazimieras Sarbievijus, klestėjo Vilniaus universitetas.

Nuo 1600 m. Abiejų Tautų Respublika įsivėlė į žūtbutinius karus su Švedijos Karalyste ir Maskvos valstybe, o vėliau ir su Turkija. Šie nepaliaujami konfliktai įstūmė Respubliką į nuopuolį, po kurio valstybė jau nebesugebėjo atsigauti ir išlaikyti svarios pozicijos Vidurio, Šiaurės bei Rytų Europoje. XVII a. vidurio karai ir jų pasekmės dažnai apibūdinami iškalbingu „tvano“ terminu.

Tarptautinę konferenciją surengti paskatino ne tik menkas Lietuvos tyrėjų dėmesys Vazų epochai, bet ir dvi jubiliejinės sukaktys: prieš 400 metų, 1611 m. birželio 13 d., beveik po šimtmečio iš Maskvos buvo atgautas Smolenskas, o prieš 350 metų, 1661 m. gruodžio 3 d., iš Maskvos okupacijos buvo išvaduotos Vilniaus pilyys.

Konferencijoje dalyvavo Lietuvos ir Lenkijos mokslininkai. Prof. habil. dr. Henrykas Wisneris (Lenkijos mokslų akademijos Istorijos institutas) kalbėjo apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorijos terminologiją Žygimanto Vazos valdymo laikotarpiu (1588–1632), prof. habil. dr. Urszula Augustyniak (Varšuvos universitetas) perskaitė pranešimą „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė religinėse polemikose Žygimanto Vazos laikais“, doc. dr. Eugenijus Saviščevas (Vilniaus universitetas) aptarė LDK kanclerio Leono Sapiegos vaidmenį ir Smolensko karo kampaniją (1609–1611), prof. habil. dr. Andrzejus Zakrzewski (Varšuvos universitetas) analizavo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės santvarką Maskvos okupacijos metais XVII a. viduryje, o prof. habil. dr. Antanas Tyla (Lietuvos istorijos institutas) – kaip buvo ginama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės piliečių valstybė XVII a. vidurio okupacijos sąlygomis. Popietinėje sesijoje dr. Živilė Nedzinskaitė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) aptarė, kaip Žygimantas ir Vladislovas Vazos buvo vaizduojami M. K. Sarbievijaus kūryboje ir XVII–XVIII a. jėzuitų retorikos paskaitose, doc. dr. Valdas Rakutis (Generolo J. Žemaičio Lietuvos karo akademija) kalbėjo apie Vazų karinį jūrų laivyną, doc. dr. Elmantas Meilus (Lietuvos istorijos institutas) – apie Jono Kazimiero Vazos laikų Vilnių (1648–1668), prof. dr. Raimonda Ragauskienė ir dr. Liudas Glemža (Lietuvos istorijos institutas, Vilniaus pedagoginis universitetas, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Vytauto Didžiojo universitetas) skaitė pranešimą „1599 m. Velykų sąmyšis Vilniaus pilyje: įvykio analizė“, mgr. Piotras Jacekas Jamskis (Lenkijos mokslų akademijos Meno institutas) pateikė Maskvos koplyčios Varšuvoje legendos istoriją ir interpretaciją. Konferenciją

baigė dr. Gintautas Sliesoriūnas (Lietuvos istorijos institutas), kurio pranešimo tema – „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų Pacų nuostatos valstybės užsienio politikos klausimais XVII a. 6–8 deš.“

Živilė Nedzinskaitė

2011 m. spalio 20–21 d. Klaipėdos universitete vyko tarptautinė konferencija „Kristijono Donelaičio epochos kultūrinės inovacijos“. Tai vienas iš Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos vykdomos programos „Kristijonui Donelaičiui – 300“ renginių. Vokietijos, Lenkijos, Rusijos, Italijos ir Lietuvos mokslininkus subūrė Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas. Konferencija vyko vokiečių ir lietuvių kalbomis, kuriomis kalbėjo ir rašė Donelaitis. Dalyvius ir klausytojus pasveikino Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas, universiteto rektorius prof. Vladas Žulkus, Lietuvos kultūros atašė Kaliningrado srityje Romanas Senapėdis, Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Kaliningrade Vaclovas Stankevičius. Sveikinimus atsiuntė Vokietijos ambasadorius Lietuvoje Matthias Mülmenstädtas ir Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupas Mindaugas Sabutis. Konferencijoje buvo perskaityta 16 pranešimų. Į Apšvietos epochą Prūsijoje, reflektuojant Donelaičio fenomeną iki mūsų dienų, pažvelgta įvairiais aspektais – kultūrologijos, literatūros ir pilietinės istorijos, filosofijos, teologijos, Bažnyčios ir mokslo istorijos, muzikologijos. Buvo prisimintas ir poemą *Metai* redagavęs, vertęs ir išleidęs Martynas Liudvikas Rėza. Naujų įžvalgų pateikė dr. Vasilijus Safronovas, kalbėjęs apie Donelaičio simbolio istorines transformacijas, dr. Nijolė Strakauskaitė ragino atsisakyti įsigalėjusių stereotipų ir naujai apmąstyti Prūsų Lietuvą istorijos kontrastų fone. Pranešimuose taip pat buvo analizuojamos Donelaičio kūrybos europinės ištakos (dr. Alina Kuzborska), Apšvietos epochos dvasiniai ir politiniai iššūkiai (dr. Arūnas Baublys) ir to meto lietuviška religinė poezija (prof. Guido Micheli). Netikėtu filosofiniu rakursu į lietuvių poetą pažvelgė profesorius iš

Kaliningrado Vladimiras Gilmanovas pranešime „*Genius loci* ir „išgyvenimo pamokos“. Daugelis pranešimų sukėlė gyvas diskusijas. Konferencija parodė, kad Donelaitis dar nėra iki galo „iššifruotas“, o donelaitikos tyrėjų laukia plačios erdvės.

Liucija Citavičiūtė

2011 m. lapkričio 18 d. Vilniaus universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salėje buvo atidaryta paroda „*Musica sacra et profana*“, skirta Europos akademinio paveldo dienai ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (1875–1911) šimtosioms mirties metinėms paminėti.

Parodoje eksponuojami su muzika susiję rankraščiai ir knygos: XIV–XV a. rankraštinų giesmynų fragmentai, M. K. Čiurlionio muzikos kūrinių autografa, XVI–XVIII a. knygos, tarp jų – pirmoji lietuviška knyga su natomis – Martyno Mažvydo *Katekizmas*, jėzuito Žygimanto Liauksmo parengtas ir Vilniuje išspausdintas muzikos vadovėlis *Ars et praxis musica (Muzikos teorija ir praktika, 1693)*, iš kurio Vilniaus jėzuitų kolegijos studentai mokėsi grigališkojo choralo, taip pat italų poeto ir kompozitoriaus Virgilio Puccitelli vienintelis žinomas išlikęs libretas *L' Andromeda (Andromeda, 1644 m.)*, pagal kurį Vilniaus Žemutinės pilies teatre buvo pastatyta opera, taip pat leidiniai, skirti muzikos istorijai ir teorijai.

Parodą atidarė VUB generalinė direktorė Irena Krivienė, apie grigališkąjį choralą, senąjį rankraštinį ir spausdintinį muzikinį paveldą papasakojo muzikologai dr. Jonas Vilimas ir prof. Jūratė Marija Trilupaitienė, žiūrovai klausėsi Renatos Moraitės vadovaujamo Vilniaus evangelikų liuteronų parapijos jaunimo ansamblio „Adoremus“ atliekamų giesmių.

Paroda bus eksponuojama ir pirmąjį 2012 m. pusmetį.

Aušra Rinkūnaitė